

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve Türkiye’de Çocuk Yoksulluğunun Son Hali

Ruhali SAMANLI¹

MAKALE BİLGİSİ

Başvuru: 7.03.2023

Kabul: 25.05.2023

Online Yayın:

31.05.2023

Anahtar Kelimeler:

Dezavantajlı gruplar, yoksul çocuklar, Türkiye’de çocuk yoksulluğu

Kaynak Gösterimi:

Samanlı, R. (2023). Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve Türkiye’de Çocuk Yoksulluğunun Son Hali. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 25 (1), 94-139. DOI: 10.54838/bilgisosyal.1261390

Özet

Amaç - Bu çalışma, bir ağ gibi insanlığı sarmış olan yoksulluğun boyutlarını, çocuk yoksulluğunun görünümünü, çocuk yoksulluğunun etkileyenlerini, çocuk yoksulların yaşam alanlarındaki hallerini, çocuk yoksulluğunu azaltmaya yönelik faaliyetleri ve Türkiye’de çocuk yoksulların durumunu analiz etmektedir.

Yöntem/Metodoloji/Dizayn-Çocuklar neden yoksuldur? Sorusuna cevap bulmak için çalışmada öncelikle konu ile ilişkili güncel dokümanların içerikleri araştırma sorusu esas alınarak analiz edilmiştir. Bu çalışmada nitel analiz yöntemi kullanılmıştır ve TÜİK çocuk araştırması istatistikleri, OECD çocuk yoksulluğu istatistikleri de analiz edilmiştir.

Sonuçlar- Bu çalışmada çocuk yoksulluğunun ailenin yoksulluğu ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ailenin yoksulluğunu azaltmak için aynı ve nakdi yardımların artırılması ve ailenin koşullarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Ancak aynı ve nakdi yardımların, aile içinde çocukların yoksulluğunu azaltmaya yönlendirilip yönlendirilmediği denetlenmelidir ve çocukların bugününü iyileştirmek ve geleceğe yönelik yatırım yapmak amaçlanmalıdır.

Katkı/Farklılıklar- Bu çalışmada çocuk yoksulluğuna çok boyutlu yoksulluk yaklaşımı ile bakılarak bütünsel bir bakış sağlanacaktır.

1 Sorumlu Yazar: Dr. Öğr. Üyesi., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluayazı Kampüsü, Çankırı. ruhals@karatekin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4422-6242

RESEARCH ARTICLE

General Overview of Child Poverty and its Recent State in Turkey

Ruhali SAMANLI¹

ARTICLE INFO

Submitted: 7.03.2023**Accepted:** 25.05.2023**Published Online:**
31.05.2023**Keywords:**Disadvantaged groups,
poor children, child poverty
in Turkey**To cite this article**Samanli, R. (2023).
General Overview of
Child Poverty and its
Recent State in Turkey.
Bilgi Sosyal Bilimler
Dergisi, 25 (1), 94-139.
DOI: 10.54838/
bilgisosyal.1261390**Abstract**

Purpose The study analyzes the dimensions of poverty that have enveloped humanity, the Outlook and the factors affecting child poverty, the living conditions of impoverished children, activities to reduce child poverty, and the situation of poor children in Turkey.

Methodology/Approach/Design- Firstly, a literature review was conducted in order to find an answer to the question, "Why are children poor?" and the contents of the child poverty documents were analyzed based on the research question. In this study, qualitative analysis method was used and TUIK child research statistics, OECD child poverty statistics were also analyzed.

Findings- The study concluded that child poverty is associated with family poverty. In order to reduce family poverty, in-kind and financial aid should be increased, and family conditions should be improved. However, it should be monitored whether in-kind and financial aids are directed toward alleviating the children's poverty within the family, and it should be aimed to improve the present conditions of impoverished children and invest in their future.

Originality/Value- This study provides a holistic view of child poverty using a multidimensional approach

1 Corresponding Author: Asst. Prof., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Faculty of Economics and Administrative Sciences, UluYazı Campus, Çankırı.
ruhals@karatekin.edu.tr, **ORCID:** 0000-0002-4422-6242

Giriş

Farklı boyutları ile ekonomik, sosyal, siyasi bir sorun halini alan yoksulluk en fazla dezavantajlı grupları etkilemektedir. Dezavantajlı gruplar içerisinde değerlendirilen ve hassas olan çocuklar da yoksulluğun en yoğun ve acı halini yaşamaktadır. Biyolojik, psikolojik, kültürel gelişimi zayıflatan, kapasite gelişimini engelleyen yoksulluk hem çocukluk dönemini hem de yetişkinlik dönemini tehdit eden bir sorundur. Çocukluk dönemini yokluk içerisinde geçirenlerin ilerleyen süreçte iyi standartlarda yaşama ihtimali de azalmaktadır. Çocuk yoksulların öğün atlamadan ve günlük kalori ihtiyacını karşılayabilecek derecede iyi beslenmesi, temiz içme suyunu kolaylıkla temin edebilmesi, ısınması, aydınlanması, rutubetsiz bir yerde barınması, evinin yazın sıcağın kışın soğuktan korunaklı olması, aşı ve ilaç temin edebilmesi, sağlık hizmetlerinden faydalanması, eğitimi terk etmeden devam etmesi ve başarılı olması mümkün olmamaktadır. Yaşam standartları kötü olan çocukların kapasitelerinin dar, beceri düzeylerinin düşük olması kaçınılmazdır.

Yoksulluk kısılcısından kurtulabilmenin koşulu ileriye dönük yatırım yapabilmektir. Geri dönüşünden emin olunacak ve riski minimumda tutabilecek yatırım beşerî sermayenin geliştirilmesidir. Ancak yaşam standartları düşük insanlar, günlük asgari ihtiyaçlarını temin etme endişeni taşımaktadır ve beşerî sermaye gelişiminin önemini farkında değildirler. Bu yüzden de çocukluk dönemini yoksulluk içinde yoklukla geçirenlerin ilerleyen süreçte yetişkin olduklarında nitelikli, yeri her an doldurulamayacak, geliri yüksek bir işte çalışma olasılığı düşüktür. Bu durumda da yokluk içerisindeki yaşamlar benzer şekilde devam etmektedir.

Ruhal Samanlı

“Yoksulluk”, gelirin azlığı veya yokluğu halinde temel ihtiyaç ürünlerine harcama yapamamak olarak tanımlanmaktadır. Yaşam standartlarının yüksek olmasının gelire kuvvetli ilişkisi vardır. Bu yüzden de geliri az olan veya geliri hiç olmayan ailelerin ve hanelerin çocukları yokluk çekmektedir. Yoksulluğun temelinde yokluk çekmek olduğu için hayatın devamlılığı için zorunlu olan veya zorunlu olmayan gereksinimlerin yoksunluğu da yoksulluğa neden olmaktadır. Çocukluk döneminde ev içerisindeki durumlar da çocuğun yaşamını etkilemektedir. Yoksulluğu, sadece gelirin azlığı veya yokluğu ile ilişkilendirmek yoksulluğun farklı boyutlarının göz ardı edilmesine neden olmaktadır.

Bu çalışmada çocuk yoksulluğuna çok boyutlu yoksulluk yaklaşımı ile bakılarak bütünsel bir bakış sağlanacaktır. Çocuğun yaşamını iyileştirmek için çocuğun hayatını etkileyen farklı boyutlara da önem vermek gerekmektedir. Bu açıdan bu çalışmada çocuk yoksulluğunun azaltılması için çok boyutlu çocuk yoksulluğunun ortadan kaldırılması için öneriler sunulacaktır. Çalışmada yoksulluk ve yoksulluğun boyutları, belgeler ışığında çocuk yoksulluğunun görünümü, çocuk yoksulluğunun etkileyenleri, çocuk yoksulların yaşam alanlarındaki halleri, çocuk yoksulluğunu azaltmaya yönelik faaliyetler değerlendirilecektir ve Türkiye’de çocukların durumu ve yoksulluktan ne kadar etkilendikleri ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu çalışmada öncelikle literatür taraması yapılacaktır ve dokümanların içerikleri çocuklar neden yoksuldur? Sorusu esas alınarak analiz edilecektir.

1.Yoksulluk ve Yoksulluğun Boyutları

Yoksulluk birtakım ihtiyaçların karşılanamaması ile alakalı olarak insanlar üzerinde ekonomik, sosyal ve siyasi etkileri olan ve çözümlenmeye çalışılan bir sorundur (Topkaya, 2013:156 -157). Sosyal ve ekonomik durumun insan sağlığı için önemli olduğuna dair kanıtlar mevcut olduğu halde bu yönde yeterli olabilecek siyasi politikaları tercih etmeyen ülkeler bulunmaktadır. Bu durumdaki ülkelerin kemer sıkma politikaları ve sosyal güvenlik ile ilgili politikaları gıda güvensizliğine ve barınma sorunlarına neden olmaktadır. Bu durum da yoksulluğu kaçınılmaz kılmaktadır (Singh, 2017).

Yoksulluk insan yaşamını etkileyen büyük bir risktir. OECD gelirinin düşüklüğüne dayalı bir yoksulluk anlayışı geliştirerek, yoksul insanların gelirinin yoksulluk sınırının altında olduğunu belirtmiştir (OECD Data,2021). Dünya Bankası, önceden günlük kişi başına 1,90 ABD \$ olan yoksulluk sınırını 2022 yılının Eylül ayından itibaren günlük kişi başına 2,15ABD \$ olarak ilan etmiştir (The World Bank, 2022a). The World Bank'ın Web sitesinde 1 yıl önce yayımlanan yazıya göre, 2015 yılında 739,5 milyon insan yoksulluk içindeyken 2019 yılına doğru her yıl düşüş yaşanmıştır ve 2019 yılında 641,4 milyon kişi yoksulluk içinde olmuştur. Ancak yoksulluk, Covid-19 etkisi ile artan enflasyonun, Ukrayna ve Rusya arasındaki savaşın etkisiyle daha da artmıştır ve 75 ile 95 milyon kişinin daha yoksullaştığı belirtilmektedir (The World Bank, 2022b).

Yoksulluk göstergesinin ne olduğundan ve herkes tarafından kabul gören bir yoksulluk tanımından söz etmek mümkün değildir. Yoksul olmayı belirleyen kriter konusunda görüş birliğine varılamamış olsa da literatürdeki yoksulluk tanımlamalarında öncelikle eko-

nomik kriterler kullanılmaktadır ve yoksulluk yaşamın devamlılığını sağlayan temel ihtiyaçları temin edebilecek ekonomik kaynaklardan yoksun kalmak şeklinde ifade edilmektedir. 1995 yılında Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da yapılan BM Dünya Sosyal Zirvesi'nde uluslararası alanda da kullanılan bir tanım yapılmıştır. Yoksulluk: barınma, beslenme, temiz suya erişme, sağlık, eğitim ve bilgi edinme gibi asgari insani gereksinimlerden yoksun kalmak olarak belirtilmiştir (Gordon ve Nandy. 2012; UN, 1995).

Yoksulluğun temel kriteri olan yoksunluk, yoksulluk tanımlarının temelinde yer almaktadır. Literatürde en çok üzerinde durulan maddi yoksulluk, gelirin azlığına veya yokluğuna odaklanmaktadır ve yaşamak için önemli ve zaruri olan ürünlerin temin edilememesidir. Mutlak yoksulluk durumunda yoksulluk sınırını belirleyen iki yaklaşım bulunmaktadır. Birincisi gıda yaklaşımıdır. Gıda yaklaşımında temel gıda ürünlerinin oluşturduğu gıda sepetinin maliyeti ve günlük alınması gereken kalori miktarı dikkate alınmaktadır. Temel gıda ürünlerinden oluşan gıda sepetinin maliyetinin karşılanamaması ya da günlük gerekli olan kalori miktarının alınamaması durumu mutlak yoksulluktur. İkincisi de temel ihtiyaçlar yaklaşımıdır. Temel ihtiyaçlar yaklaşımında asgari gıda maddelerine ek olarak yaşam için gerekli olan barınmak, ısınmak ve giyinmek gibi asgari ihtiyaçlar dikkate alınmaktadır. Açıkça belirtmek gerekirse, asgari bir yaşam için zorunlu olan ihtiyaçların temin edilmesi için belirlenen gelir düzeyine ulaşamaması durumu mutlak yoksulluktur. Mutlak yoksulluk gelişmekte olan ülkelerde yaygın bir şekilde görülmektedir. İnsanların zaman zaman yoksunluk yaşaması geçici yoksulluk olarak ifade edilse de yoksunluk halinin beş yıldan daha uzun sürmesi yoksulluğun

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

kronikleşmiş ve süreklilik halini ortaya koymaktadır. Yoksun kalma süresinin uzaması ve bir nesilden diğer nesle aktarılması nesillerarası veya kuşaklararası yoksulluk olarak belirtilmektedir. Bireysel yoksulluğu ölçmeyi kolaylaştıran ve içinde yaşamın devam ettirildiği topluma kıyasla geçinme şartlarının göz önünde tutulduğu görece yoksulluk ise, bireyin belirli bir bölgede veya ülkede ortalama yaşam standardının altında bir yaşamı devam ettirmesidir. Görece yoksulluk, genel olarak medyan (ortanca) gelirin altında gelir sağlama durumudur. Açıkça ifade etmek gerekirse, asgari ihtiyaçlarını karşılayan bireyin yaşantısının, içinde yaşadığı toplumda kabul edilen genel refah sınırının altında kalması ve topluma sosyal katılımının engellenmesidir. Gelişmiş ülkelerdeki yoksulluk genel olarak görece yoksulluktur. İnsani yoksulluk kavramı da literatürde yer almaktadır ve insan onuruna yakışır bir hayatın sürdürülememesidir. Yoksulluk fiziksel verimliliği etkileyen bir durumdur. Fiziksel verimliliğin sürdürülebilirliğini sağlayacak temel kaynaklardan mahrumiyet çok boyutlu yoksulluğu ortaya koymaktadır. Yoksulların büyük bir kısmının çok boyutlu yoksul olduğu kabul edilmektedir (Arabacı,2020; Koray, 2020; Şenkal, 2021; Çiftçi ve Birinci,2022).

BM, farklı ülkelerde ve bölgelerde yoksulluğun boyutlarının farklılık gösterdiğini de belirtmektedir ve sorunun çözümüne yönelik stratejilerin belirlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Örneğin Laos'da temizlenmek için gereken malzemelerin, barınmak için gerekli olan konutun yoksunluğu ile birlikte yemek hazırlamak için gıda ürünleri ve gerekli yakacak yoksunluğu yaşanmaktadır. Bu durumda çocuklar yemek hazırlamak için yakacak temin etmeye gönderilirken okula gidememektedir. Var olan problemi çözmek için okul

inşa etmekten önce yemek hazırlamak için gerekli olan gıda ürünlerinin ve yakacağın temin edilmesi gerekmektedir (UN, 2022).

Yoksulluktan en fazla etkilenenler yaşamın sürdürülebilirliği için gerekli olan kaynaklardan yoksun kalan ailelerdir. Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi de sağlık, eğitim ve yaşam standardı olarak belirlenen 3 ana kriter ve 10 alt kritere göre ailelerin ve aile içerisinde yaşayanların erişemediği kaynaklardan dolayı meydana gelen yoksulluğun çok boyutlu halini ortaya koymaktadır (UNDP,2022). Bu durumda destekten yoksun olan düşük gelirli aileler yoksulluk riski ile karşılaşmaktadır. İngiltere’de de ailelerin yaşam maliyetinin desteklenmesi ve vergilerin düşürülmesi sözü tutulmamıştır. Bu durum yaşam maliyeti artan İngiltere’de yoksulluğun artacağına işaret etmektedir. Bağımsız düşünce kuruluşu Resolution Foundation’ın 24 Mart 2022 yılında yayımladığı araştırmasına göre, hane içi gelirler gelecek yıl %4 düşecektir ve bağlantılı olarak 500.000 çocuğun da içinde olduğu 1,3 milyon kişi yoksullaşacaktır (Robinson ve diğerleri,2019; Resolution Foundation, 2022).

2. Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü

Toplumun en savunmasızları arasında değerlendirilen çocukların yoksulluğu uluslararası alanda önemsenen bir küresel sorundur. “Society at a Glance 2019” başlıklı OECD raporuna göre, OECD ülkelerinde çocuk yoksulluğu %13’ten fazladır (OECD, 2019). UNICEF, çocuk yoksulluğunu altı boyuttaki eksikliklere dayalı olarak ifade etmektedir. UNICEF’e göre, eğitim, sağlık, barınma, beslenme, su ve temizlik ihtiyaçlarını karşılamayan ve karşılamakta zorlanan çocuklar yoksuldur (UNICEF, 2021). UNICEF, YouTube kanalında

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

sosyal programların, sosyal hizmetlerin ve sosyal korumanın çocuk yoksulluğunun yok edilmesindeki rolünün 2025 hedefleri doğrultusunda önemli olduğunu belirtmektedir. (UNICEF, 2022). Çocuklara yönelik gelir desteğine, uzun süreli reformlara ve daha gerçekçi yoksulluğu azaltma stratejilerine gereksinim vardır ve böylece çocuk yoksulluğu ya tamamen yok edilebilir ya da sıfıra yakın rakamlarla ifade edilebilir (Saunders, 2018:27).

OECD. Stat içerisinde family başlıklı by indicator child outcomes başlığı altında OECD ülkelerinin 1990 yılından 2019 yılına kadar olan çocuk yoksulluğu (child poverty) istatistik verileri yer almaktadır. OECD ülkeleri içinde yıllara göre düzenli verileri olan Kanada ve Finlandiya'dır ve Birleşik Krallığın da 2002 yılından 2019 yılına kadar düzenli verileri vardır. Ancak diğer ülkelerin çocuk yoksulluğu verileri her yıl düzenli olarak yer almamaktadır. Çocuk yoksulluğu verisi olan ülkeler içerisinde Costa Rika'nın çocuk yoksulluk oranı 2019 yılında %26,8'dir. (OECD.Stat, 2019). OECD WEB sitesinde ulaşılabilen en son verilerde toplam yoksulluk, 0-17 yaş aralığı yoksulluğu, 18-65 yaş arası yoksulluğu, 66 yaş ve üzeri yoksulluğunun yer aldığı çizelgede sadece 0-17 yaş arası yoksulluğu filtrelediğimizde 2019, 2020 ve 2021 yılı verileri dikkate alınarak bir sıralama yapılmıştır. Bu sıralamada OECD ülkelerinden Costa Rika'da 0-17 yaş aralığı çocuk yoksulluğu oranı yüksek olarak yer almaktadır. 0-17 yaş arası yoksulluğunun 2020 verileri kapsamında en düşük olduğu ülkelere birincisi yaşam standardı iyi olan Finlandiya, ikincisi Danimarka olarak belirtilmektedir (OECD Data, 2021).

Yaşam standartları yüksek olan ülkeler arasında yer alan Kanada'nın çocuk bakımı sicili iyi değildir. Kanada çocuk bakımı konu-

sunda 41 ülke arasında 25. sıradadır ve evlerinden alınıp devlet tarafından bakılan çocukların sayısı 10.000'den fazladır. Bakım altında olan çocuklar içerisinde yerliler ağırlıktadır. Batı Kanada'da yer alan Manitoba eyaletinin nüfusunun %25'i çocuktur ve Manitoba'da evlerinden ve toplumlarından uzaklaştırılıp devlet kontrolüne alınan çocukların %90'ı yerlidir. Kanada'nın Manitoba eyaletinde yaşayan yerliler "First Nations, Metis ve Inuit olarak ifade edilmektedir. Manitoba eyaletinde yaşayan yerli çocukların gıda güvensizliği yüksektir ve yaşadıkları evlerin onarım ihtiyacı yüksek olduğu için barınma sorunları da bulunmaktadır. Yerli çocuklar daha çok bakıma gereksinim duyanlar arasındadır. Ancak Kanada'da devlet kontrolünde bakılan çocukların akademik başarılarına odaklanılan bir araştırmaya göre, Kanada'da devlet tarafından bakılan çocukların akademik başarıları düşüktür (Janzen ve diğerleri, 2020; Child and Youth Report, 2017:4).

Refah düzeyi yüksek olan Kuzey ülkelerinde de çocuk yoksulluğu vardır. Danimarka, Finlandiya, İsveç, Norveç ve İzlanda ülkelerinin istatistiklerinin ve raporlarının incelendiği ve ülkeler arası kıyaslanmanın yapıldığı bir araştırmaya göre, ekonomik yoksulluk içinde yaşayan çocuklar benzer özellik göstermektedir. Genel olarak çocuk yoksulluğunun ebeveyn eğitim durumuyla, ebeveyn istihdam düzeyiyle ve bekar ebeveyn olmakla ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Özel olarak çocuk yoksulluğu Danimarka, Norveç ve İsveç'te göçmen olmakla, Finlandiya'da hane içi gelirin düşük olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Aynı araştırmada Kuzey ülkeleri ve Avrupa Birliği ülkeleri kıyaslaması yapıldığında Kuzey ülkelerinin ekonomik olarak daha iyi olduğu belirtilmektedir (Povlsen ve diğerleri, 2018).

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

Refah düzeyi yüksek olmayan ülkelerde çocuk yoksulluğu daha önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel olarak yoksulluk araştırmalarında gelirin noksanlığına yönelik çalışmalar ön plandadır ve birçok yönden yoksun kalma olasılığını arttırmaktadır. Etiyopya, Peru, Vietnam ve Hindistan'da 2006-2009 yıllarında çocuklar arasında gelir yoksulluğu ve çok boyutlu yoksulluk araştırılmıştır. Ülkeler bazında gelir yoksulluğu ve çok boyutlu yoksulluk oranlarında farklılıklar olsa da gelir yoksulluğunun aşılabileceği, çok boyutlu yoksulluğun aşılamayacağı sonucuna ulaşılmıştır (Kim, 2019).

Küresel yoksulluk tartışmaları günümüzde çok boyutlu yoksulluğa doğru evrilmiştir. Ancak baskın olmaya devam eden tartışmalar yoksulluğun hane içi gelir ile ilişkili olduğu yönündedir. İngiliz Sosyal Bilim Araştırmalarına göre, yoksulluk hane içi maddi kaynakların eksikliği olarak belirtilmiştir. Ek olarak yoksulluğun politik bir süreç olduğu, yoksul yanlısı politikaların olmamasının hane içi gelirin düşük olmasına ve gerekli materyallere erişememeye neden olduğu da ifade edilmiştir (Stewart ve Roberts, 2019).

22 AB ülkesinde 2006-2015 yılları arasında haneye yapılan ayni ve nakdi yardımların çocuk yoksulluğunu nasıl etkilediği ile ilgili olarak Eurostat 'tan alınan veriler ve ailelere yapılan kamu harcamaları verileri analiz edilerek bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada ailelere yapılan ayni ve nakdi harcamalar ile çocuk yoksulluğu arasında bir ilişki var mıdır? Sorusuna cevap aranmıştır. Yıllar bazında GSYİ çerçevesinde ayni ve nakdi harcamaların payı arttığı, nakdi kamu harcamalarına nazaran ayni kamu harcamalarının çocuk yok-

sulluğunu azaltmada etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Nygard ve diğerleri, 2019: 539-540).

Yoksulluk insan yaşamını pek çok açıdan etkileyen bir olgudur. Bazı toplumlarda farklı ten rengine sahip olmak yoksul olma nedenidir. Amerika Birleşik Devletleri gibi bir ülkede siyah olmak yoksulluk nedeni olabilmektedir. Nikole Hannah -Jones tarafından köleliğin 400. yılı kapsamında 2019 yılının ağustos ayında 1619 isimli proje başlatılmıştır. Bu proje kapsamında ırkçılığın ve ayrımcılığın yarattığı yoksulluk ve siyahların Amerika Birleşik Devletleri'ne katkıları belirtilmiştir. Proje kapsamında kaleme alınan makaleye göre, 2017 yılında siyahi ailelerin medyan geliri 40.100 dolar beyaz ailelerin 88.200 dolardır (Hunter,2020). Amerika'da çocuk yoksulluğunu ele alan araştırmalar genel olarak ırka dayalı eşitsizliğin çocuk yoksulluğuna neden olduğunu açıklamaktadır. Siyahi çocukların beyazlara nazaran daha yoksul olduğu belirtilmektedir. 2018 yılında 3 siyahi çocuktan 1'i yoksuldur. Siyahi ailelerin çocukları gıda yoksunluğu içindedir ve açlık çekmektedir. 2017 yılına nazaran şu an siyahi ailelerin çocukları beyaz ailelerin çocuklarına göre daha kötü durumdadır ve gıdaya erişememektedir. Siyah ailelerde ölü doğum oranı beyaz ailelere göre 2 kat daha fazladır. Devlet okullarında okuyan dördüncü ve sekizinci sınıf siyahi öğrencilerin %79'u okuma yazma bilmemektedir ve siyahi çocukların pek çoğu liselerden mezun olamamaktadır (Hunter,2020:89-90). Yapılan çalışmalara dayanarak ebeveynlerin daha yüksek ücret alması, daha nitelikli ve çok kazandıran işlere erişimini sağlayacak politikaların olması ve ücret eşitsizliğinin ortadan kaldırılması ile Amerika'da özellikle de ırk ve etnisite-

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

ye bağlı çocuk yoksulluğu ortadan kaldırılabılır (Joshi ve diğerleri, 2022).

2.1 Çocuk Yoksulluğunu Etkileyenler Nelerdir?

Çocuk yoksulluğunu etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Önemli faktörlerden birisi anne babanın doğdukları ülkeden farklı bir ülkeye göç etmiş olmasıdır. Anne babası göçmen olan çocuklar anne babası göçmen olmayan akranlarına nazaran daha fazla yoksuldur. Amerika'da 1993-2016 yılları arasında Amerika'ya göç etmiş göçmenlerin çocuklarının yoksulluklarını ortaya koyan araştırmaya göre, vatandaş olmayan birinci neslin ve vatandaş olmayan ikinci neslin diğer nesillere göre daha yüksek yoksulluk oranına sahip olduğu ve asgari eşitsizliklere maruz kaldığı belirtilmektedir (Thiede ve Brooks, 2018).

Aile yapısı ve aile ilişkileri çocuk yoksulluğunu etkilemektedir. Rothwell ve McEwen tarafından 2017 yılında benzer özellikleri olduğu iddiası ile Avustralya, Kanada, İrlanda, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nde anne babası evli olmayan ailelerde çocuk yoksulluğu araştırılmıştır. Bu ülkelerin Esping Andersen'in liberal refah modeli sınıflandırmasına uygun olmasına rağmen 2008 yılı resesyon sürecinde anne babası evli olmayan ailelerdeki çocuk yoksulların farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde evli olmayan ailelerin çocuklarının daha az risk altında olduğu sonucuna varılmıştır (Rothwell ve McEwen, 2017).

Araştırmalara göre çocuk yoksulluğunun düşük eğitim düzeyi ile ilişkisi vardır. Düşük eğitim düzeyi yetişkinlik sürecinde istikrarlı, güvenceli, maaşı yüksek bir iş bulmayı güçleştirmektedir ve ergenlik

sürecinde riskli davranışlarda bulunmayı, suça eğilimin artmasını, suç içerikli faaliyetlerde bulunmayı da artırmaktadır. Sonuçta düşük eğitim düzeyinin olumsuz etkileri yoksulluğu artırmakla birlikte çocuk yoksulluğunu da artırmaktadır (Taylor,2019).

Sosyal etkenler de çocuk yoksulluğunu etkilemektedir. Sosyal etkilerin çocuk yoksulluğu üzerindeki etkisini anlamak için yapılan bir araştırmaya göre, Avustralya’da 2004 yılında doğmuş 5107 çocuk uzun süre gözlenmiştir. Gözlemede sosyodemografik ortam için 10 gösterge, coğrafi ortam için 3 gösterge, sağlık koşulları için 3 gösterge, risk faktörleri kapsamında 14 gösterge belirlenmiştir. Belirlenen göstergeler çerçevesinde dezavantajlı durumda olan çocuklar 4-5 yaşlarına geldiğinde veriler toplanmış ve daha sonra 8-9 yaşlarına geldiğinde veriler toplanmıştır. Gözlemlenen göstergelerin çocukları etkileme durumu ve çocukların akademik başarıları üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Gözlem sonucunda çocuklar arasında eşitsizlik olduğu ve her çocuğun aynı şekilde etkilenmediği belirtilmiştir (Goldfeld ve diğerleri, 2018).

2.2 Çocuk Yoksulların Yaşamları

Yoksulluk çocukluk döneminde daha yoğun hissedilmektedir. Bir araştırmaya göre, yoksulluk çocukluk döneminde fiziksel, bilişsel ve psikolojik sağlığın bozulmasına, beyin gelişiminde yapısal olumsuz değişimlere neden olmaktadır. Aynı zamanda yoksul çocuklar kötü muameleye maruz kalmaktadır ve yaşamak için gerekli olan ihtiyaç maddelerine erişememektedir (Taylor,2019:250-251).

Ekonomik krizlerin etkisi ile işsiz kalanların artması, hane gelirlerinin azalması veya yok olması yoksunluğu artırmaktadır. Gelir

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

yoksunluğu gıda yoksunluğuna etki ederek gıda teminini zorlaştırmaktadır ve bu durum da gıda bağışlayan hayırsever kuruluşların aktif olmasına neden olmaktadır. 2010 yılından beri İngiltere’de sosyal politika çalışmalarına kısıtlama hakimdir. Bu yüzden de hayırsever kuruluşların rolü artmıştır ve “Trussell Trust Foodbank” isimli kuruluşun rolünü inceleyen bir araştırmaya göre de gıda dağıtımında hayırsever kuruluşlar etkilidir. Son zamanlarda artan yaşam maliyetini karşılayamayan yoksul ailelerin yoksul çocuklarına hayırsever kuruluşlar tarafından gıda paketi temin edilmektedir (Mumford ve Green, 2017).

Her insanın çocukluk deneyimleri vardır. Ancak yoksul çocukların sosyoekonomik durumlarıyla ilişkili olumsuz deneyimleri söz konusudur. Birleşik Krallıkta yapılan araştırmaya göre, çocukluk dönemindeki sosyoekonomik durumun olumsuz çocukluk deneyimleri ile anlamlı istatistiksel ilişkisi gözlemlenmiştir. Bu ilişki çocuk yoksulları esas alan politika yapıcılar tarafından dikkate alınmalıdır. Çünkü yoksul bölgelerde hapse giren yetişkin sayısı, madde kullananların sayısı, aile içi şiddet uygulayanların sayısı fazladır ve çocuklar da kötü muamelelere maruz kalmaktadır (Walsh ve diğerleri, 2019).

Yoksul çocukların kötü muameleyle maruz kaldığını ortaya koyan ve bu konuda Güney Afrika’da çocukların incelendiği bir araştırmaya göre, işsizlik ve ücretlerdeki eşitsizlik ülke genelinde yoksulluğun %55,5 olma nedenidir. Güney Afrika’da çocukların %62’si yoksulluk göstergelerinden (barınma, beslenme, korunma, sağlık, eğitim, bilgiye erişim, suya erişim ve temizlik) üç veya daha fazlasından yoksun oldukları için çok boyutlu yoksuldur. Güney Afrika’da beş yaşın al-

tındaki çocuklarda yetersiz beslenme nedeniyle büyüme geriliği tespit edilmiştir ve gıda yoksunluğu yaşayan çocuklar kronik hastalıklara yakalanmaktadır, davranışsal, bilişsel sorunlar yaşamaktadır ve okuldaki başarı düzeyleri düşüktür (Schmidt ve Lessing, 2021:34).

Yoksulluk içerisinde olan çocukların korunmasına dair uluslararası alanda kabul görmüş belgeler bulunmaktadır. International Labour Organization (ILO), “182 No’lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Planı” kapsamında çocuk işçiliğinin olmaması gerektiğini belirtmiştir (ILO,1999). ILO’nun 138 No’lu işe kabul için asgari yaş sınırının olması gerektiğini belirten sözleşmesinde de temel eğitim sürecini tamamlamayan çocukların çalıştırılmayacağı belirtilmektedir (ILO,1973). Ancak var olan belgelere karşın çocuk işçiler tehlikeli işlerde çalıştırılmaktadır. Malavi’de 5,6 milyon işçi çocuğun yaklaşık 2 milyonu tarım işçisi iken; 100.000 kadarı da tütün tarlalarında çalışan çocuk işçilerdir (Jones, 2018). Diğer taraftan Birleşik Krallıkta 4,1 milyon çocuğun yoksul olduğu tahmin edilmektedir. Göreli yoksulluk içerisinde olan çocukların oranının 1 milyon daha artarak 2023-2024’ e kadar %37’ye ulaşacağı tahmin edilmektedir (Robinson ve diğerleri, 2019).

2.3 Çocuk Yoksulluğunu Azaltmaya Yönelik Faaliyetler

Toplumun en küçük birimi olan aile çocuğu hayata hazırlama sorumluluğuna sahiptir. Ailenin çocuğa olan ilgisi, çocuk ile geçirdiği zaman ve bu zaman içerisinde çocuğun edindiği bilgiler ve deneyimler önemlidir. Öncelikle ebeveynler olarak aile bireylerinin çocuk ile geçirdiği zamanın çocukların beceri düzeylerinin gelişimine katkısı

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

fazladır. Ailenin ilgisi, desteği çocuğun psikolojik, sosyal ve biyolojik gelişimine katkı sunmaktadır. Çocuğa ayrılan zamanın, çocuğa gösterilen ilginin maddi bir karşılığı olmasa da çocuk üzerinde inkâr edilemez olumlu etkileri vardır (Mayer, 1997: 115).

Çocuğa ayrılan zaman ile çocuğun duygusal ihtiyaçları karşılanırken, çocuğun diğer ihtiyaçlarının maddi bir karşılığı olduğu da unutulmamaktadır. Bu yüzden de ailelerin çocuk büyütme maliyetinin bilincinde olması gerekmektedir. Bazı ailelerde çocuk büyütme maliyeti konusunda “çocuğun rızkı ile geleceği” anlayışı hakimdir. Ancak bir çocuğun büyüme sürecinde karşılaşılabileceği riskler ve bu riskler ile mücadele etmek için gerekli olan maliyet genel hatları ile planlanmalıdır. Bir çocuğu büyütmenin maliyeti hane içi gelire ve hane içinde yaşayan sayısına bağlıdır. Aile büyüdükçe çocuk büyütme maliyeti artmaktadır ve çocuğa yönelik harcamalar da azalmaktadır. Diğer taraftan aile içinde paylaşım kuralına göre, hane içi gelirin yetişkinlikler ile çocuklar arasında dağılımında dengenin sağlanamaması çocuk yoksulluğuna neden olmaktadır. Amerika’da yapılan bir araştırmaya göre aileler hane içi gelirlerinin %55’ini yetişkinlere %45’ini çocuklara ayırmaktadır. Çocuk yetiştirmenin maliyeti bir yetişkinin maliyetinin %60’ı kadardır (Menon ve Perali, 2019).

Çocuk büyütme maliyeti göz önünde tutulursa çocuk bakım hizmetleri de önemli ve gereklidir. Yüksek kalitede çocuk hizmetleri, düşük gelirli hanelerde yaşayan çocuklara uzun vadede katkı sağlamaktadır. Bu durum kadın istihdamını artıracak bir yöntemdir. Bir araştırmaya göre, 2017 yılında Amerika’da altı yaşın altındaki 22,9 milyon çocuğun %65,3’ünün annesi işgücüne dahil olmuştur. Bebeklerin ve yeni yürümeye başlayan çocukların çocuk bakımı progra-

mından yararlanmasının çocukların bilişsel, sosyal, kişisel gelişimlerinde faydalı olduğu belirtilmektedir. Bu konuda yapılan bir araştırma sonucuna göre, Amerika’da 40 yıldır uygulanan çocuk bakım hizmetlerinin daha da genişletilmesinin faydalı olacağı ifade edilmektedir. Çünkü çocuk bakım hizmetinden yararlanan düşük gelirli ailelerin çocuklarının ilkokula hazır olduklarını ve okul başarılarının yüksek olduğu belirtilmektedir (Hotz ve Wiswall, 2019).

Toplumun en küçük ve en önemli yapıtaşı ailedir ve aileye yapılan destek ile çocuğun yoksulluğunun azaltılması arasında bir ilişki mevcuttur. Kolombiya Üniversitesi Yoksulluk ve Sosyal Politika Merkezi tarafından Amerika’da yapılan araştırmaya göre, çocuklar ailelerinin yoksulluğundan daha fazla etkilenmektedir ve bu durum uzun süreli yoksulluğa neden olmaktadır. Ailelerin yoksulluğunun çocuklar üzerindeki etkisini azaltmak için okul öncesi çocukları olan orta ve düşük gelirli ailelere Amerika’da uygulanan “Child Tax Credit” uygulamasının önemli derecede olumlu etkiye sahip olduğu belirtilmektedir. “Child Tax Credit” ile özellikle ırksal eşitsizliklere dayanan çocuk yoksulluğunun %45 oranında azaltılacağı tahmin edilmektedir (Sciamanna, 2021: 38-39). Covid-19 sürecinde sosyal güvenlik ağını ele alan bir diğer araştırmada “Child Tax Credit” ile ırksal olarak farklı olan çocuklu ailelerin desteklenmesi gerektiği belirtilmektedir ve daha fazla yoksullukla karşılaşan Siyahi, Latin ve Kızıldereli aileler için faydalı olacağı iddia edilmektedir. Bu durumun sürdürülebilir olması halinde çocuk yoksulluğunda kalıcı değişiklikler olabilecektir (Motoyama, 2021: 142-143).

Çocuk yoksulluğu tüm ülkelerde nicel olarak farklı olsa da dünya üzerinde yoksul sayısının yüksek olduğu Sahra Altı Afrika’da daha

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

fazladır. Sahra Altı Afrika’da savunmasız ve yetim çocuklar eğitim, sağlık konusunda ve diğer konularda sorunlar yaşamaktadır. Bazı bölgelerde var olan sorunların azaltılmasında “Şartlı Nakit Transferleri” uygulanmıştır. Gana kırsalında savunmasız ve yetim çocukların sağlık durumlarına “Şartlı Nakit Transferlerinin” etkisinin konu edildiği bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada 18 bakıcı, 4 toplum lideri, 3 program uygulayıcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak çocuk beslenmesinin iyileşmesi, sağlık hizmetinden faydalanma, yoksulluğun azalması ve sosyal değişim, eğitimin iyileşmesi, duygusal açıdan iyi olmak gibi 5 tema ortaya çıkartılmıştır. Beş temanın göz önünde tutulması ile tematik analiz yapılmıştır ve “Şartlı Nakit Transferlerinin” çocuklar için faydalı, değerli bir sosyal koruma aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (ADDO,2016).

Çocuk yoksulluğunu azaltmak amacına odaklanmış faaliyetleri düzenleyecek yasal düzenlemeler gereklidir. Yoksulluk çok boyutludur ve koordineli çalışmalara, kapsamlı uluslararası yoksullukla mücadele stratejisine ihtiyaç vardır. Bu açıdan çocuklara tüm yaşamları boyunca özel önem gösterilmesini öngören uluslararası belgeler olarak Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi, BM Teşkilatı Genel Kurulu tarafından kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisi, İnsan Hakları Evrensel Beyannameesi, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 23. ve 24. maddeleri, Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesinin 10. maddesi vardır (BM,1989; BM,1948; BM,1966; BM,1966). UNICEF, 1998 tarihinde geliştirilmiş olan ve 2010 yılında revize edilen Çocuklar için Esas Taahhütler başlıklı belge ile çevre sorunları ve iklim değişikliği, zorla göç nedeniyle meydana gelen ve halk sağlığını tehdit eden krizlerle karşılaşan çocuklara

insan hakları çerçevesinde insani yardımları taahhüt etmektedir. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri de çocuklar dahil olmak üzere tüm insanların daha iyi bir yaşam sürdürmesini öngörmektedir. Bu bağlamda insan hakları çerçevesinde gerçekleştirilen yardımlar ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri arasındaki ilişki plan ve programların yapısını güçlendirecektir (UNICEF, 2020).

Çocuk yoksulluğunu azaltma amacına odaklanmış ulusal düzenlemeler de önemlidir. İskoçya hükümeti de yoksulluğun halinin altına süpürülecek bir konu olmadığını ve kapsamlı yoksullukla mücadele stratejilerinin maliyetli olmasına rağmen önemli bir değişiklik yaratacağını belirtmektedir. Stratejiler göreceli, mutlak yoksulluk içerisinde olanların ve maddi yoksunluk içerisinde olan çocukların sayısını azaltmayı amaçlamaktadır. İskoçya’da çocuk yoksulluğunun gelire dayalı olmadığı belirtilmektedir ve “hanelerdeki: çalışan sayısının, çocuk sayısının, borç miktarının, eğitim düzeyinin, madde bağımlılıklarının” önemli olduğu belirtilmektedir. Hane içi durum ve ek olarak çocuğun bakımı ve okulda ücretsiz yemeğin olması da önemlidir. Bu açıdan “İskoç Yoksullukla Mücadele Stratejisi” ilköğretim öncesi çocuk bakımını, ücretsiz okul yemeğini ve geçimlik ücret teşvikini içermektedir (Christie, 2016).

Çocuklara yönelik eğitim yardımları ve hane içi geliri ya da alım gücünü artırmaya yönelik yardımlar teşvik edilmektedir. Avrupa ülkelerinde bireylerin çocukluk döneminde uygulanan politikaların yetişkinlikteki yoksulluğa etkisinin olup olmadığının araştırıldığı bir çalışmaya göre, ilköğretim kapsamında çocuklara yapılan eğitim yardımları yetişkinlik dönemine katkı sağlamaktadır ve yetişkinlik dönemi yoksulluğunu düşürmektedir. Ancak aile yardımlarının yetiş-

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

kinlikteki yoksulluğun azaltılmasında etkili olmadığı sonucuna varılmıştır (Hidalgo, 2018).

Geleceği şekillendiren nitelikli, kapsamlı ve kaliteli eğitimidir. Türkiye’de ”2023 Eğitim Vizyonu” başlığı altında Millî Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) güçlü yarınlara için belirlediği stratejik plan mevcuttur. Belirgin olan noktalardan biri de tam gün eğitimin yapıldığı okullarda eğitim alan öğrencilere öğle yemeği teminini içeren hedeflerdir. “2023 Eğitim Vizyonunda” tam gün eğitim alan öğrencilere öğle yemeği verileceği belirtilmektedir. Ancak ücretli mi, ücretsiz mi konusuna açıklık getirilmemiş olsa da ücretsiz olacağı tahmin edilmektedir. MEB’in 2023 Eğitim Vizyonu eğitim sisteminin nitelikli, kapsamlı ve kaliteli olmasını hedeflemektedir ve hedeflere ulaşılması halinde okulu bırakanların sayısının azalacağı, akademik başarının artacağı ve bağlantılı olarak yoksul insanların ve yoksul çocukların sayısının azalacağı tahmin edilmektedir (Eğitim Vizyonu, 2023).

3. Türkiye’de Çocukların ve Yoksul Çocukların Durumu

Türkiye’nin 1927 yılı nüfus sayımına göre 13 milyon 648 bin 270 kişi olan nüfusu günümüze kadar sürekli artma eğiliminde olmuştur ve 94 yıl sonra ulusal veri tabanı kayıtları dikkate alınarak yapılan 2021 yılı nüfus ve konut sayımına göre toplam nüfus 84 milyon 680 bin 273 kişiye ulaşmıştır. Nüfus artışında sağlık hizmetlerinde kaydedilen gelişmelerle bağlantılı olarak canlı doğan bebek oranlarının artması, yaşam süresinin uzaması ve hasta olanların tedavi edilip iyileşmesi için gerekli ilaç vs. temininin kolaylaşması etkili olmuştur. Bu durum Türkiye’de çocuk nüfusun artmasına etki etmiştir. Türkiye’nin 2021 yılı toplam nüfusunun 22 milyon 738 bin 300 kişisi ço-

cuktur. “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi” sonuçlarına istinaden 2022 yılının sonunda edinilen verilere göre, Türkiye’de 85 milyon 279 bin 553 kişi olan toplam nüfus içerisinde 22 milyon 578 bin 378 kişi çocuktur. 2025 yılından 2080 yılına kadar da toplam nüfus içerisindeki çocuk nüfusun yüzde 20’den fazla artacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, 2022; TÜİK,2023). Türkiye’de Çocuk Koruma Kanununun 3. maddesine göre, çocuk “daha erken yaşta ergin olsa bile onsekiz yaşını doldurmamış kişidir.” Çocuk Koruma Kanununun 4. maddesinde de “çocuğun yaşamı, gelişimi, korunması, katılım haklarının güvence altına alınması gerektiği belirtilmektedir” (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Yoksulluk kaynaklardan ve haklardan yoksun kalmayı ifade etmektedir ve bu durum çocukları daha çok etkilemektedir. Çocuk yoksulluğu da çocukların yaşamaları, büyümeleri ve gelişmeleri için gerekli olan kaynaklardan mahrum kalınmasını ifade etmektedir. Çocuğun emeğini arz edebilecek durumda olmaması ve bağımlı nüfus içerisinde yer alması nedeniyle çocuk yoksulluğunun olmadığını belirtenler olsa da ulusal ve uluslararası literatürde çocuk yoksulluğu önemsenmektedir. Çocuk yoksulluğunun etkileyen bireysel faktörler ve toplumsal faktörler vardır. Bireysel faktörler içerisinde çocuğun içine doğduğu ailenin özellikleri, ailenin yaşam standardı, aile içinde yaşayanların eğitim ve sağlık durumu, ailenin toplam gelirden aldığı pay ve geliri harcama yöntemi yer alırken, toplumsal faktörler içerisinde çocuğun hayatını etkileyen ekonomik, sosyal, siyasi politikalar ve küreselleşme yer almaktadır (Özpolat ve Aktuna, 2023).

Çocuk yoksulluğunun göstergeleri önemlidir. Çocuk yoksulluğunun göstergelerini belirlemek amacını içeren ve Elâzığ il merkezinde

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

genel olarak yoksul ailelerin yaşadığı altı mahallede 45 hanede yapılan görüşmeler neticesinde yoksulluğun tek boyutlu olmadığı ve çok boyutlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan araştırmaya göre, hane halkı büyüklüğü ve hanelerde maddi olanakları sınırlı birey sayısı arttıkça yoksulluk artmaktadır. Yoksulluğun artması da hane içinde yaşayanların yaşam kalitesini düşürmektedir ve bu durum da fırsatlardan yararlanmayı engellemektedir. Yoksulluk içinde yaşayan ailelerin çocuklarının da yoksul olduğu ve yoksul çocukların yaşamları için gerekli olan eğitim, sağlık, barınma, beslenme, temizlenme gibi haklardan tam olarak yararlanamadığı belirlenmiştir. Yapılan araştırmada yoksul ailelerin kiralarda düşük olduğu evlerde yaşadığı, bazı evlerde temizlik konusunda eksiklerin olduğu, bazı evlerde gerekli eşyaların tamamının olmadığı, bazı evlerde 3 öğün yemeğin olmadığı ve üç öğün yemeğin tüketildiği hanelerde sağlıklı gıdalarla beslenmediği, genel olarak evlerin soba ile ısıtıldığı, evlerde çocukların özel alanı olarak kabul edilen oda sayısının yeterli olmamasından dolayı ders çalışma alanının olmadığı, birden fazla çocuğun okula gittiği ailelerde çocuklara yeterli miktarda günlük harçlığın verilemediği belirlenmiştir (Kılınç ve Yılmaz, 2023).

Hane içindeki özellikler çocuk yoksulluğunda belirleyicidir. Eurostat veri tabanından 2006-2017 dönemi istatistiklerine dayanarak Türkiye’de ve Avrupa’da çocuk yoksulluğunun belirleyicileri üzerine yapılan karşılaştırmalı bir araştırmaya göre, gelir ile doğrudan bağlantılı olan konut içi özellikler ve kolaylıklar önemlidir. İçinde yaşanılan konutun elektriğinin, suyunun, ısınma aracının kolaylıkla temin edilebilmesi, hijyenik olması, yeterince ışık alması ve sesten korunaklı olması, konut içinde yaşayanların mahremiyetinin simgesi olan özel

Ruhal Samanlı

odanın olması iyi yaşam standardı için gerekli ve önemlidir. Ancak Türkiye’de genel olarak çocuğun yaşam standardını yükseltme amacıyla harcama yapmak yerine taşınır veya taşınmaz mallar alınmaktadır. Yapılan araştırmaya göre, genel olarak çocukları yoksulluk içinde olan yoksul ailelerin içinde oturdukları evin mülkiyeti aileye aittir. Aynı araştırma sonuçlarına göre, çocuk yoksulluğunun azaltılmasında kadının çalışma hayatında yer alması, ebeveyn eğitim düzeyinin artması, hane halkının gelirinin artması, sosyal transferler ve çocuğun erken çocukluk döneminde eğitim alması etkilidir (Tekdemir ve Yılmaz, 2020).

TÜİK, Türkiye’de yaşayan çocukların yaşam koşullarını belirten verileri sunmaktadır. TÜİK verilerine dayanak 2022 yılı Türkiye Çocuk Araştırması, bir hane içerisinde odası olan çocuk sayısını %34,0, sadece uyumak için aile içerisinde bir kişi ile odayı paylaşan çocuk sayısını %29,4, aile içerisinde birden fazla kişi ile odayı paylaşmak durumunda kalan çocuk sayısını %36,6 olarak belirtmektedir (TÜİK, 2023). Ayrıca Türkiye’de bazı çocukların ev içinde sorumlulukları bulunmaktadır. 5-17 yaş aralığındaki çocukların, ev işi yapması ile ilişkili son bir hafta esas alınarak edinilen TÜİK verilerine göre, ev için alışveriş yapan çocukların oranı %39,4, ev içinde bulaşık yıkayan ya da evi temizleyen çocukların oranı %23,1, evde yemek pişiren çocukların oranı %17,4, evde olan ve bakıma gereksinim duyan diğer çocuklara bakan çocukların oranı %13,1, evde çamaşır yıkayan çocukların oranı %9,1, eve su taşıyan çocukların oranı %6,2, evde yakmak üzere yakacak (odun, kömür) temin eden çocukların oranı %3,2, aile içinde yaşlılık veya hastalık nedeniyle bakıma gereksinim duyan birine bakım sağlayan çocukların oranı %2,9 olmaktadır. Nitekim Türkiye’de 5-17 yaş ara-

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

sında olup, en az bir ev işi yapan çocukların oranı %52,5 olarak ifade edilmektedir (TÜİK,2023).

Sağlıklı olmak için beslenmeye dikkat etmek gerekmektedir. Ancak Türkiye Çocuk Araştırması sonuçlarına göre, fiziksel ve zihinsel gelişim için gerekli olan proteini barındıran et, tavuk ve balığı her gün tüketebilen çocukların oranı %12,7'dir ve sağlıklı olmak için gerekli olan sebze yi her gün tüketebilen çocukların oranı %33,0 olmaktadır. Ek olarak her gün meyve tüketebilen çocukların oranı %50,5, kuru baklagilleri her gün tüketebilen çocukların oranı %10,9, hayvan sütünden elde edilen yiyecekleri her gün tüketebilen çocukların oranı da %57,8 olarak belirtilmektedir. Sağlıklı olmak için gerekli olmayan cips, kraker gibi atıştırmalıkları (%21,4), çikolata, şeker ve şeker oranı yüksek tatlıları (%32,6), kola ve şeker oranı yüksek diğer içecekleri (%15,1) tüketen çocukların oranı da azımsanmayacak kadardır (TÜİK,2023).

Diğer taraftan çocuğun sosyalleşmesi ve kültürel faaliyetlere katılması gerekmektedir. Ancak çeşitli sebeplerle çocuk nüfusun tamamının düzenli olarak kültürel faaliyetlere katıldığı söylenememektedir. Türkiye'de 6-17 yaş aralığında sinemaya gitmeyen çocukların oranı, sinemaya gidebilen çocukların oranından daha fazladır. Sinemaya gitmeyenlere nedenleri sorulduğunda elde edilen cevaplara göre sinemaya ilgi duymamak, yakında sinemanın olmaması, pandemi ile ilgili sorunlar, ailenin izin vermemesi, ailenin zamanının olmaması ve diğer nedenler başlıkları oluşturulmuştur. Ancak en büyük neden maddi imkansızlıklar olarak ifade edilmiştir. Verilen cevaplar göstermektedir ki, çocuğun kültürel faaliyetlere katılımı için ya aile bütçesinden bir tutar ayrılmamaktadır ya da ayrılamamaktadır (TÜİK,2023).

Türkiye'nin de onayladığı ve uluslararası alanda çocuğun yaşama hakkını güvence altına alan belgeler mevcuttur. Bu belgelerden biri de BM'ye üye ülkeler tarafından imzalanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşmedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede çocuğun iyi bakım hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Ek olarak 18. 19. 20.ve 21. maddelerinde çocuğun ailesinin koruması altında olduğu ve ailesinin ekonomik durumu kötü olan çocuğun ya da kötü muameleye maruz kalan çocuğun devlet kontrolüne alınabileceği belirtilmiştir. Bu durumda çocuk için öncelikle ailenin önemli olduğu anlaşılmaktadır (BM,1989).

Bu durumda ailenin yoksul olması çocuğun da yoksul olması anlamına gelmektedir. Gelir adaletinin sağlanması da aile fertlerinin yoksulluğunu önleyebilir ve harcamalarını artırabilir. TÜİK'e göre, gelir hesaplamalarında hanehalkı gelirleri, hanehalkı büyüklüğü ve hanehalkı kompozisyonu önemsenerek eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine dönüştürülmektedir. Gelir ve Yaşam Koşulları 2021 Araştırması Bölgesel Sonuçlarına göre, kullanılabilir fert geliri sıralamasında 1. Sırada İstanbul, 2. Sırada İzmir, 3. Sırada Ankara vardır. Gelir ve yaşam koşullarının değerlendirilmesinde gelir adaleti de önemlidir. Türkiye gelir araştırmasında gelir eşitsizliği %20'lik en yüksek gelire sahip olanların geliri ile %20'lik düşük gelire sahip olanların oranlanmasıyla elde edilmektedir. Belirtilen oran arttıkça gelir eşitsizliği artmaktadır ve oran azaldıkça gelir eşitsizliği azalmaktadır. Türkiye'de gelir eşitsizliği İstanbul'da en fazla; Malatya, Elâzığ, Tunceli, Bingöl'de en düşüktür. Diğer bir ifadeyle en çok kazanan %20'lik kesim ile en az kazanan %20'lik kesim arasındaki gelir eşitsizliği farkı arttıkça yoksulluk artmaktadır (TÜİK,2022).

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

TÜİK, Türkiye’de yoksulluğun tek kişilik hanelerde ve çekirdek aile olmayan hanelerde önceki yıllara nazaran daha az olduğunu belirtmektedir. TÜİK’te ekonomik olanaklardan yararlanmakta yaşanan sorunları ifade eden maddi yoksunluk ile ilgili şöyle bir ifade yer almaktadır. “Maddi yoksulluk çamaşır makinası, renkli televizyon, telefon, otomobil sahipliği, ekonomik olarak beklenmedik harcamaları yapabilme, evden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilme, kira, konut kredisi ve faizli borçları ödeyebilme, iki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek yiyebilme ve evin ısınma ihtiyacını karşılayabilme durumu ile ilgili hane halklarının algılarını yansıtmaktadır.” Bu durumda Türkiye’de 2021 yılı araştırmalarına göre, alım gücünün belirlenmesi ile ortaya çıkan maddi yoksulluk bir önceki yıla göre 0,2 puan azalarak 27,2 olmuştur. Türkiye’de 2021 yılı araştırmalarına göre, görel olarak yoksul olanların oranı da 0,6 puan azalarak %14,4 olmuştur (TÜİK, 2022).

OECD’ye göre aile yoksulluğu ile çocuk yoksulluğu arasında bağlantı vardır. Türkiye’de aile fertlerinden kayıtlı ve ücretli işte çalışanların sayısı düşüktür ve hazırlanan politikalara karşın pek çok kadın ya ücretsiz aile işçisidir ya da çalışmamaktadır. Beceri düzeyinin düşük, kayıtdışı çalışan sayısının yüksek olması ailelerin yoksulluğunu artırmaktadır ve bu durumdan çocuk yoksulluğu da etkilenmektedir. Son yıllarda yaşanan mülteci girişlerinin etkisinin olabileceği düşünülse de Türkiye’de çocukların %15’inin görel olarak yoksul olduğu belirtilmektedir. Bu durumda Türkiye OECD ülkeleri içinde en fazla çocuk yoksulluğu olan 3. ülkedir Bu durumda OECD verilerine göre 2021 yılında Türkiye’de yer alan çocuk nüfusu olan 22 milyon 738

Ruhal Samanlı

bin 300 çocuğun %15'i yoksuldur (OECD Economic Survey, 2021: 46).

OECD. Stat içerisinde family başlıklı by indicator child outcomes başlığı altında OECD ülkelerinin 1999 yılından 2019 yılına kadar olan çocuk yoksulluğu (child poverty) istatistik verileri yer almaktadır. Türkiye'nin çocuk yoksulluğu verisi, OECD.Stat içerisinde 2011 yılından 2015 yılına kadar düzenli olarak yer almaktadır ve 2016 yılında veri bulunmamaktadır. Daha sonra Türkiye'nin çocuk yoksulluğu verisi 2017 ve 2018 yılında yer almaktadır ve 2019 yılında yer almamaktadır (OECD.Stat, 2019).

Türkiye'de 2021 yılı nüfus sayımına göre kayıtlı olan 22 milyon 738 bin 300 çocuk vardır. Bu çocukların çok önemli bir bölümü ailelerin yanında, çok küçük bir kısmı ise devlet kontrolünde yaşamaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı web sitesinde 2021 yılı güncel verilerine erişilememektedir ve en güncel çocuk hizmetleri istatistikleri 2018 yılına aittir. Buna göre devlet tarafından bakılan çocuklar 14,214 kişidir. Aile yanında olan ve yardım yapılan çocukların sayısı 119,537'dir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018). TÜİK'ten edinilen bilgiye göre, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanan 2022 yılı verilerine istinaden, devlet tarafından kurumlarda bakılan çocuk sayısı 14 bin 141'dir. 2022 yılı verileri çerçevesinde Türkiye'de koruyucu aile sorumluluğunu alan mevcut olarak 7 bin 439 kişi bulunmaktadır ve koruyucu aile yanında yaşayan ve kurum tarafından bakımı sağlanan 9 bin 11 çocuk vardır (TÜİK,2023).

Türkiye'de aile yanında olan çocuklara da ihtiyaçları çerçevesinde sosyal yardımlar yapılmaktadır. Türkiye'de Aile ve Sosyal Hiz-

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

metler Bakanlığı tarafından mevzuatta kamu kaynakları kullanılarak yardım yapılması gereken çocuklara yönelik yardımlar yürütülmektedir ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının web sitesinde yapılan yardımlarla ilgili bilgiler yer almaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının web sitesinde yer alan Sosyal Yardım Programları ile çocukların ekonomik ve sosyal sorunlarını gidermek, hayata katılımını kolaylaştırmak ve aile bütünlüğünü koruma amaçları bulunmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının web sitesinde Sosyal Yardım Programları başlığı altında yardım türü, yardım programı, yardımın kapsamı, yardıma başvuracaklar, gerekli evrak, ödenen tutar ve ödeme dönemi bilgilerine ulaşılmıştır. Yardımlardan yararlanan kişi, hane ve çocuk bilgileri yer almamaktadır ve bu bilgilere ulaşılamamıştır. Sosyal yardım türlerinin başında aile yer almaktadır. Daha sonra barınma ve gıda, engelli ve yaşlı, sağlık ve eğitim olarak belirlenmektedir. Yardım türü aile olan sosyal yardımlardan ilki anneye yapılan doğum yardımıdır ve tek gebelik halinde her canlı bebek doğumu için tek seferlik ödeme yapılmaktadır. Çoğul gebelik halinde her canlı bebek doğumu sonrasında yapılan ödeme de hane içi gelirin hane içindeki kişilere bölünmesine ve ortaya çıkan miktara bağlıdır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023).

Sosyal yardımlar kapsamındaki yoksul ailelere barınma ve gıda yardımları yapılmaktadır. Yardımlara başvuracaklar 18 yaş üstü aile bireyi olarak belirlenmektedir. Bu durum aile içindeki 18 yaş altındaki çocuğun ihtiyaç halinde başvuru yapmasını imkânsız kılmaktadır. 18 yaş üstü aile bireyelerine yapılan gıda yardımını dini bayramlar öncesinde ve ihtiyaç olduğunda yıl boyu yapılmaktadır. Günlük sıcak yemek ise: evsizler, evinde yemek yapacak erzağı olmayanlar için

Ruhal Samanlı

temin edilmektedir. Barınma için de kömür ve doğalgaz yardımları dikkat çekmektedir. “Kömür temininde miktar belirlenmemiştir ve belirlenen takvime göre kömür teslimi yapılmaktadır” ibaresi yer almaktadır ve doğalgaz yardımlarında da ısıl haritanın esas alındığı belirtilmektedir. Barınmada en önem kriterlerden biri olan elektrik ödemeleri de hane içinde yaşayan kişi sayısı ile sınırlandırılmıştır ve fatura ile başvuru yapılması halinde aylık ödeme yapılacağı ifade edilmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023).

Yoksul çocuklar önemli sağlık sorunları yaşamaktadır. “Şartlı Sağlık Yardımları” ile yoksul aileler desteklenmektedir ve özellikle sosyal güvencesi olmayan ailelerin çocuklarının sağlık kontrollerini yaptırmasını amaçlayan 0-6 yaş çocukları ve gebeleri kapsayan bir programdır. Gebe kadının kontrollerini düzenli yaptırması, hastanede doğum yapması şartlarını da içermektedir. Belirlenen miktar her ay hesaplanıp 2 ayda bir ödenmektedir. “Şartlı Sağlık Yardımları” ile kaç kişiye yardım yapıldığı, yardımların hangi yıllarda yapıldığı bilgisine erişilememektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,2023).

“Şartlı Eğitim Yardımları” da yoksul ailelerin çocuklarına yöneliktir. İlk öğretim ve orta öğretim çağında çocuğu olan ailelerin çocuklarının örgün eğitime devam etmesi, eğitim öğretimin devam ettiği süreçte 4 günden fazla devamsızlık yapmaması şart koşulmuştur. Bu durumda ilk öğretim erkek ve kız öğrencisi için ortaöğretim erkek ve kız öğrencisi için ayrı miktarlarda ödeme yapılmaktadır. Hane içinde fert başına düşen hane içi gelirin net asgari ücretin üçte birinden az olması halinde başvuranlar içinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Mütevelli Heyeti tarafından belirlenen ailelerin çocuklarına temel okul materyalleri (kırtasiye, önlük, çanta vb.) temin

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

edilmektedir. Yine aynı şekilde belirleme yapılarak ilk öğretim ve orta öğretimde belirlenen çocuklara taşıma, yemek, iaae, barınma sunulmaktadır. Yapılan yardımlardan kaç çocuğun yararlandığı bilgisine erişilememektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,2023).

Eğitime yapılan harcamalar arttıkça akademik başarı artmaktadır ve beceri düzeyi gelişmektedir. Türkiye’de öğrenci başına eğitim harcamaları istatistiklerinde 2020 yılında en yüksek %29,6 ile yükseköğretime, ikinci sırada %27,9 ile ortaöğretime, üçüncü sırada %19,0 ile ortaokula, dördüncü sırada %18,3 ile ilkokula en son sırada %5,3 ile okul öncesi eğitime harcama yapılmıştır. 2021 yılında ise öğrenci başına eğitim harcaması %32,0 ile yükseköğretimde artmıştır. 2021 yılında eğitim harcaması yapılan eğitim düzeyi sıralamasında ortaöğretim %25,6’ya düşmüştür ve ortaokul %19,2 olmuştur ve 2 birimlik küçük bir artış vardır. Eğitim harcaması istatistikleri sıralamasında ilkokul %18,2 ile okul öncesi de %5,0 ile azalma göstermiştir. Bu durumda onsekiz yaş altında olan çocuk nüfus için eğitim harcaması miktarlarında önemli bir artış olmadığı söylenebilir (TÜİK,2022).

Veri ve Model

Veri: Bu çalışmada OECD veri tabanından edinilen çocuk yoksulluğu araştırması istatistikleri TÜİK veri tabanından edinilen çocuk araştırması istatistikleri kullanılacaktır ve literatürde ilgili dokümanlar analiz edilecektir. Araştırmada kullanılan makalelerin ve istatistik verilerin güncel olmasına özen gösterilmiştir.

Model: Çalışmanın hazırlanmasında nitel analiz tekniği olan doküman analizi kullanılmaktadır. Dokümanların analiz edilmesinin neticesinde tümden gelim metodu ile konunun anlatımı yapılmaktadır.

Ruhal Samanlı

Öncelikle Yoksulluk ve yoksulluğun boyutları ile kavramsal bir anlam yapılmaktadır. Sonra çocuk yoksulluğunun etkileyenleri, yoksul çocukların yaşamları, çocuk yoksulluğunu azaltmaya yönelik faaliyetlerin anlatılması ile çocuk yoksulluğunun genel görünümü ortaya konmaktadır. Daha sonra da Türkiye’de çocuk yoksulluğunun etkileyenleri, çocuk yoksulların yaşamları ve çocuk yoksulluğunun azaltılmasına yönelik faaliyetleri içerecek şekilde Türkiye’de çocukların ve çocuk yoksulluğunun son hali analiz edilmektedir.

Sonuçlar

Bu çalışmada çocuk yoksulluğu literatürünün taranması neticesinde edinilen bilgiler ışığında araştırma sorumuz olarak belirlenen çocuklar neden yoksuldur? Sorusuna cevap oluşturulmuştur. Ailenin yoksulluğunun artması ile çocuğun yoksulluğunun artması arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Aile yoksulluğu sorununun çözümlenmesinin neticesinde çocuk yoksulluğu sorunu ortadan kalkabilecektir. Bu durumda ailenin ayni ve nakdi yardımlar ile desteklenmesi gerekmektedir. Ancak ayni ve nakdi desteklerin hane içinde çocuklara yönlendirilip yönlendirilmediği de denetlenmelidir. Çünkü ailenin bütçesinden ayrılan büyük pay, çocuğun gelişimi için değil de ailenin diğer fertlerinin gereksinimlerinin temini için harcanabilmektedir.

Yoksulluğun temelinde yoksun kalmak vardır ve gıdaya, suya, kıyafete, hijyenik bir ortama, koşulları iyi bir eve, sağlık hizmetlerine, ilaca, aşya, eğitim hizmetlerine, bilgiye erişememek yoksunluğa ve ilişkili olarak yoksulluğa neden olmaktadır. Yoksulluğun farklı boyutları olmaktadır ve yapılan tanımlamalar ve açıklamalar ışığında temel olarak gelir yoksunluğu diğer yoksunlukları yaratmaktadır. Ge-

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

gelirin varlığı ekonomik ve sosyal hayatı olumlu etkilerken, gelirin noksanlığı veya eksikliği ekonomik ve sosyal hayatı olumsuz anlamda etkilemektedir. Yaşamını devam ettirmek için bir başkasının kazancına ihtiyaç duyan çocuklar da gelirin noksanlığından veya eksikliğinden çok fazla etkilenmektedir ve bu durumun sonucunda da çocuk yoksulluğu sorunu ortaya çıkmaktadır.

Bir çocuğun hayatını seçememesi, içinde bulunduğu koşullardan sorumlu olmamasını gerektirmektedir. Çocukların, gelecekte ekonomik, sosyal ve siyasi hayata yön verecek olmaları iyi koşullarda yetiştirilmelerini ve yoksulluğa mahkûm edilmemelerini zorunlu kılmaktadır. Ancak çocukların yoksul olmalarına neden olan faktörler bulunmaktadır.

Çocuk yoksulluğunu farklı belirleyicileri bulunmaktadır. En başta çocuğun hayatını çekirdek ailesi olarak anne ve babası etkilemektedir. Her anlamda aileye ihtiyaç duyan çocuğun hayatında annesi ve babası önemli bir rol modeldir ve çocuğun da ilk eğitim noktası olan aileden etkilenmemesi mümkün değildir. Anne ve babanın tüm özellikleriyle birlikte eğitim durumu, ekonomik ve sosyal durumu, fiziksel ve psikolojik sağlığı çocuğun hayatını doğrudan veya dolaylı şekilde etkilemektedir.

Ailenin yapısı ve özellikleri önemlidir. Aile gelirinin miktarında ailede çalışan kişi sayısı, ailenin tek ebeveynli ya da iki ebeveynli olması etkili olmaktadır. Ailede ekonomik kazanç sağlayan kişinin düzenli, kayıtlı sektörde bir işinin olması, aile gereksinimleri için harcanacak gelirin düzenli olmasına yol açmaktadır. Aile fertlerinde yaşlı, engelli ve çocuk sayısı da aile içinde üretime dahil olmayan ve bağımlı nüfus içerisinde olanların sayısını artırmaktadır. Bu durum hanede aile

Ruhal Samanlı

üyelerinin ihtiyaçları için harcanacak gelirin dağılımını etkilemektedir. Çünkü çoğunlukla tek bir çalışanın olduğu hanelerde yaşayanların gereksinimlerinin tamamını karşılamak zordur ve genel olarak tek çalışanı olan hanelerin yoksulluğu fazladır.

Ailenin yaşam standardı da önemlidir. Yaşam standardının birinci belirleyicisi yaşamın sürdürüldüğü konuttur. Konut içi özellikler ailenin yoksulluk içinde olduğunu göstermektedir ve ailenin yoksulluğunu daha da artırmaktadır. Neticede içinde yaşanan konutun yoksulluğu çocuğun yoksulluğunu derinleştirmektedir. Yoksulluğun derinleşmesi için yaşam için tercih edilen konutun ısınabilmesi, aydınlanabilmesi, elektriğinin, suyunun kolaylıkla ev içinde temin edilebilmesi, nemli ve rutubetli olmaması gerekmektedir. Konutta aile fertlerinin gereksinimlerini karşılayacak eşyaların temin edilebilmesi ve aile fertlerinin ve özellikle çocukların mahremiyet alanı olan odalarının olabilmeleri gereklidir.

İçinde yaşanan konutun özellikleri çocukların sağlığını etkilemektedir. Nemli ve rutubetli bir evde yaşayan çocuğun sık sık hasta olması, geçici veya kalıcı hastalıklara yakalanması mümkündür. Ayrıca evin yazın serin kışın sıcak olmaması ve yeteri kadar aydınlık olmaması da çocukların sağlığını tehdit etmektedir.

Ayrıca çocukların sağlığı için sağlıklı gıda maddelerinin temin edilmesi gerekir. Geliri az veya noksan olan aileler gelir yoksunluğu yaşamaktadır ve bu ailelerin çocuklarına sağlıklı gıda maddelerini temin etmesi zorlaşmaktadır. Bu durumda günlük kalori miktarını alamayan, 3 öğün sağlıklı gıdalarla beslenemeyen çocukların bağışıklık sistemleri zayıflamaktadır. Vücut direnci zayıf olan, güçsüzleşen ço-

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

cukların hastalıklara yakalanmaları kolay olmaktadır ve iyileşme süreleri uzamaktadır.

Çocuğun ve ailesinin içinde yaşadığı konutun bulunduğu mahallenin veya semtin neden tercih edildiği de önemlidir. Çocuğun gelişimine katkı sunmasının yerine en ucuz evlerin olduğu mahallelerin tercih edilmesi de çocuğun psikolojik ve sosyal gelişimine zarar vermektedir. Yaşanılan mahalle ortamının etkisini göz ardı etmemek gerekir. Benzer yoksulluk özelliğine sahip çocukların yaşadığı mahallelerde şiddet içerikli olaylara maruz kalmak ve suça teşvik eden durumlara tanık olmak mümkündür.

Eğitim düzeyi artıkça istihdamda çalışma koşulları iyi olan çekirdek işgücü haline gelmek mümkündür. Çalışanın, çalışma koşullarından memnun olması da standartları iyi bir yaşam sürdürmesine yol açmaktadır. Ebeveynlerinin eğitim düzeyi yüksek olan çocuklar genel olarak yoksulluk içinde olmamaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olanların işsizliği, koşulları daha iyi olan bir işe geçiş yapabilmek için olan geçici bir işsizliktir. Bu nedenle eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin işsiz kalması ya da çalışan yoksul olarak çok düşük ücretli ya da geçici bir işte çalışması mümkün değildir. Eğitim ile elde edilen uzmanlık ve beceriler nitelikli işte çalışmayı kolaylaştırmaktadır ve gelirin varlığı ve yüksekliği de çocuklarının ihtiyaçlarını temin etmede kolaylık sağlamaktadır.

Eğitilmiş ebeveynler çocuklarının eğitim hayatında öğretmen, eğitimci rolünü de üstlenmektedir. Anne ve babalar, okula başlayan çocuğun ödevlerini yapmasına yardımcı olmaktadır ve bu durum çocuğun zor derslerden korkmadan başarılı olmasına imkân sağlamaktadır ve zamanla çocuğun başarılı olabileceğine duyduğu inanç artmaktadır. Bu

Ruhal Samanlı

bağlamda çocuğun okul derslerini sevmesi, okula olan bağlılığının artması, eğitimini kesintiye uğratmadan devam etmesi kolaylaşmaktadır. İlerleyen süreçte yetişkin olup anne baba olacak bireyin bilgi seviyesinin artmasının, beceri düzeyinin yükselmesinin, eğitim ile uzmanlığının artmasının faydası hem kendisine hem de çocukları katkı sunacaktır.

Çocuk yoksulluğunu doğrudan etkileyen aile içi özellikler ve dolaylı olarak aileyi etkileyerek çocuğun hayatını biçimlendiren ekonomik, sosyal, kültürel faktörler dikkate alındığında, çocuk yoksulluğunu tek boyutlu anlatmak mümkün olmamaktadır. Bu açıdan çocuk yoksulluğunun çok boyutlu yaklaşım ile ortaya konması gerekmektedir. Ayrıca çok boyutlu çocuk yoksulluğunun nedenlerini ve sonuçlarını ortaya çıkaran bölgesel çalışmaların da yapılması gerekmektedir. Literatür de bölgesel çocuk yoksulluğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmamaktadır. Ancak yoksul çocukların ailelerinin hayatını anlatan, yoksul çocukların yaşamlarının kendine özgü özelliklerini dikkate alan ve çocuklarla, ailelerle yapılan görüşmeler sonucunda belirli mahallelerde çocuk yoksulluğunun boyutlarını ortaya koyan sayıca az çalışma bulunmaktadır. Çocuk yoksulluğu ile ilişkili çalışmaların sayısının artması, çocuk yoksulluğunun ortadan kaldırılmasına yönelik politikaların yapılması ve uygulamaya dönüştürülmesi açısından anlamlı ve gereklidir.

Kaynakça

Addo, E. Owusu (2016). Perceived impact of Ghana's conditional cash transfer on child health. *Health Promotion International*, 31 (1), 33-43.

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2018, Aralık). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri İstatistikleri. 30 Ocak 2023 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/media/5864/chgm-2018-istatistik.pdf> adresinden alındı.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2023). Sosyal Yardım Programlarımız, 31. Şubat 2023 tarihinden <https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> adresinden alındı.

Arabacı, R. Yüksel (2020), Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, [(eds.) A. Tokol ve Y. Alper (2020). Sosyal Politika, Bursa: Dora] İçinde, 187-213.

BM. (1948,10 Aralık). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. 22. Nisan 2023 tarihinde <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, adresinden alındı.

BM. (1966, 16 Aralık). Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi. 22 Nisan 2023 tarihinde <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights> adresinden alındı.

BM. (1966,16 Aralık). Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi. 22 Nisan 2023 tarihinde <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights> adresinden alındı

BM. (1989, 20 Kasım). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. 22 Nisan 2023 tarihinde <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> adresinden alındı.

Ruhal Samanlı

Child and Youth Report (2017, 11 Eylül). Healthy Child Manitoba, Child and Youth Report, 15 Nisan 2023 tarihinde [Child and Youth Report \(gov.mb.ca\)](http://www.gov.mb.ca) adresinden alındı.

Christie, Bryan (2016). Scotland prioritises action on child poverty. British Medical Journal, (Ağustos 2016). 354, 1-2.

Çocuk Koruma Kanunu (2005, 3 Temmuz). Çocuk Koruma Kanunu 29 Ocak 2023 tarihinde Mevzuat Bilgi Sistemi adresinden alındı

Çiftçi, Mahmut ve Mehmet Birinci (2022). Gırgır Dergisinde Yoksulluk Mizahları, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Çalışma Dergisi, 6 (1), 91-130.

Gordon, David ve Shailen Nandy (2012). Measuring Child Poverty and Deprivation [(eds.) A. Minujin ve S. Nandy (2012). Global child poverty and well-being: Measurement, concepts, policy and action, England: Bristol University Press] içinde 57-102.

Goldfeld, Sharon ve diğerleri (2018). Understanding child disadvantage from a social determinants Perspective. Journal of Epidemiology and Community Health, 72 (3), 223-229.

Hidalgo, M. Hidalgo (2019). Childhood-Related Policies and Adult Poverty. Social Indicators Research, 144 (1), 191-217.

Hotz, V. Joseph ve Matthew Wiswall (2019). Child Care and Child Care Policy. The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 686 (1), 310-338.

ILO. (1999). Çocuk İşçiliğinin Yasaklanmasına ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi. 30 Ocak 2023 tarihinde https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377311/lang--tr/index.htm adresinden alındı.

ILO. (1973). 138 No’lu Asgari Yaş Sözleşmesi. [138 No’lu Asgari Yaş Sözleşmesi https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377287/lang--tr/index.htm](https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377287/lang--tr/index.htm) (ilo.org) adresinden alındı.

Janzen, Melanie ve diğerleri (2020). Improving Educational Experiences for Children in Our Care. *Canadian Journal of Education*, 43 (4), 953-975.

Jones, Adele (2018). Malnutrition, Poverty, and Climate Change are also Human Rights Issues in Child Labor. *Health and Human Rights*, 20 (2), 249-251.

Joshi, Pamela ve diğerleri (2022). Families Job Characteristics and Economic Self-Sufficiency. *Russell Sage Foundation Journal of the Social Sciences*, 8 (5), 67-96.

Kim, Hoolda (2019). Beyond Monetary Poverty Analysis: The Dynamics of Multidimensional Child Poverty in Developing Countries. *Social Indicators Research*, 141 (3), 1107-1136.

Kılınç, Pelin ve M. Sefa Yılmaz (2023). Child Poverty Indicators: The Case of Elazığ. *The Journal of Social Science*, 7 (13), 72-93.

Koray, Meryem (2020), *Sosyal Politika*, Ankara: İmge.

Mayer, Susan E. (1997). *What Money Can’t Buy: Family Income and Children’s Life Changes*, Cambridge: Harvard.

Menon, Martina ve Federico Perali (2019). Cost of Raising Children, Child Poverty and Fertility Decision. *Rivista Internazionale di Scienze Sociali*, 127(3), 225-264.

Ruhal Samanlı

Millî Eğitim Bakanlığı (2023). 2023 Eğitim Vizyonu. MEB 2023_Eğitim Vizyonu.pdf (gmka.gov.tr) (Erişim tarihi: 30 Ocak 2023).

Motoyama, M. Johnson (2021). The COVID-19 Pandemic and Social Safety Net Policy Responses. *Child Welfare*, 99 (4), 137-154.

Mumford, H. Lambie ve Mark A. Green (2017). Austerity, welfare reform and the rising use of food banks by children in England and Wales. *Area*, 49(3), 273-279.

Nygård, Mikael ve diğerleri (2019). The Role of Cash Benefit and In-Kind Benefit Spending for Child Poverty in Times of Austerity: An Analysis of 22 European Countries 2006–2015. *Social Indicators Research*, 146 (3), 533-552.

OECD (2019, 27 Mart), *Society at a Glance 2019: OECD Social Indicators*. 01 Mayıs 2023 tarihinde https://doi.org/10.1787/soc_glance-2019-en adresinden alındı.

OECD.Stat (2019). *Family Database, By Indicator, Child Outcomes, Child Poverty Rate*. 01 Mayıs 2023 <https://stats.oecd.org/#> adresinden alındı.

OECD Data (2021). *Poverty Rate* 25 Şubat 2023 tarihinde <https://data.oecd.org/inequality/poverty-rate.htm> adresinden alındı.

Özpolat, A. Osman ve Elif Aktuna (2023). Türkiye’de Çocuk Yoksulluğuna İlişkin Bir Değerlendirme. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 204-223.

Povlsen, Lene ve diğerleri (2018). Economic poverty among children and adolescents in the Nordic countries. *Scandinavian Journal of Public Health*, (Şubat 2018). 20, 30-37.

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

Resolution Foundation (2022, 24 Mart). Lack of support for low-income families will see 1.3 million people pushed into absolute poverty next year.25 Ocak 2023 tarihinden <https://www.resolutionfoundation.org/press-releases/33284/> adresinden alındı.

Robinson, D. C. Taylor ve diğerleri (2019). Child health unravelling in the UK. British Medical Journal, (Mart 2019). 364, 1-3.

Rothwell, David W. ve Annie McEwen (2017). Comparing Child Poverty Risk by Family Structure During the 2008 Recession. Journal of Marriage and Family, 79 (5),1224-1240.

Saunders, Peter (2018). Alleviating poverty: Australia will be called to account. Australian Institute of Policy and Science, 89 (1), 26-33.

Schmidt, Kim ve Lessing, Lenette Azzi (2021). Neglect of Young Children in South Africa. Child Welfare, 98 (6), 29-52.

Sciamanna John (2021). Child Welfare Policy. Children's Voice, 30 (1), 38-39.

Singh, Guddi (2017). Child poverty. British Medical Journal, (Temmuz-2021). 358, 1-12

Stewart, Kitty ve Nick Roberts (2019). Child Poverty Measurement in the UK. Social Indicators Research, 142(2), 523-542.

Şenkal, Abdülkadir (2021). Yoksulluğun Politik Ekonomisi, Ankara: Nobel.

Taylor, Timothy (2019). Recommendations for Further Reading. The Journal of Economic Perspectives, 33(3), 249-256.

Tekdemir, Nazmiye ve Hakkı Hakan Yılmaz, (2020). Türkiye ve Avrupa Ülkelerinde Çocuk Yoksulluğunun Belirleyicileri Üzerine

Ruhal Samanlı

Karşılaştırmalı Bir İnceleme. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 53 (3), 1075-1104.

The World Bank (2022a, Mayıs) Fact Sheet: An Adjustment to Global Poverty Lines. 25 Şubat 2023 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/news/factsheet/2022/05/02/fact-sheet-an-adjustment-to-global-poverty-lines> adresinden alındı.

The World Bank (2022b, 13 Nisan). Pandemi, Fiyatlar ve Yoksulluk. 17 Nisan 2023 tarihinde <https://blogs.worldbank.org/opendata/pandemic-prices-and-poverty> adresinden alındı.

Thiede, Brian C. ve Matthew M. Brooks (2018). Child poverty across immigrant generations in the United States, 1993–2016: Evidence using the official and supplemental poverty measures. Demographic Research, 39 (40), 1065-1080.

Topkaya, Özgür (2013). Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Üyesi Ülkelerde Sosyo Ekonomik Boyutuyla Görelî Yoksulluk ve Çocuk Yoksulluğu: İngiltere ve Türkiye Karşılaştırmalı Örneği. Kamu İş, 3(2) 155-180.

TÜİK. (2022, 19 Aralık). Türkiye Nüfus ve Konut Sayımı 2021. 30 Nisan 2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-ve-Konut-Sayimi-2021-45866> adresinden alındı.

TÜİK. (2022, 20 Nisan). İstatistiklerle Çocuk 2021. 30 Nisan 2023 tarihinden <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2021-45633> adresinden alındı.

Çocuk Yoksulluğunun Genel Görünümü ve...

TÜİK. (2022,7Aralık). Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2021. 30 Ocak 2023 tarihinde

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Egitim-Harcamalari-Istatistikleri-2021-45553> adresinden alındı.

TÜİK. (2021,12 Mayıs). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları, 2021. 30 Ocak 2023 tarihinde

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-Bolgesel-Sonuclari-2021-45582> adresinden alındı.

TÜİK. (2022,06Mayıs). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021. 31. Ocak 2023 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581> adresinden alındı.

TÜİK. (2023,18Nisan). İstatistiklerle Çocuk, 2022, 01 Mayıs 2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674> adresinden alındı.

UN. (1995, Mart). World Summit for Social Development 1995 05 Mayıs 2023 tarihinde

<https://www.un.org/development/desa/dspd/world-summit-for-social-development-1995.html> adresinden alındı.

UN. (2022, Ekim). Lifting 100 million out of poverty by 2025 still possible, despite recession threat. 03 Mart 2023 tarihinde

<https://www.un.org/en/desa/lifting-100-million-out-poverty-2025-still-possible-despite-recession-threat> adresinden alındı.

UNDP. (2022, 17 Ekim). Global Multidimensional Poverty Index: Unpacking deprivation bundles to reduce multidimensional poverty. 01 Mayıs 2023 tarihinde <https://hdr.undp.org/content/2022-global-multidimensional-poverty-index-mpi#/indicies/MPI> adresinden alındı.

Ruhal Samanlı

UNICEF, (2021, Aralık). Impact of COVID-19 on children living in poverty: A Technical Note, 3 Mart 2023 tarihinde (<https://data.unicef.org/resources/impact-of-covid-19-on-children-living-in-poverty/>) adresinden alındı.

UNICEF, (2020, Ekim) Core Commitments for Children in Humanitarian Action. 4 Mart 2023 tarihinde [https://www.unicef.org/media/87611/file/Core%20Commitments%20for%20Children%20\(English\).pdf](https://www.unicef.org/media/87611/file/Core%20Commitments%20for%20Children%20(English).pdf) adresinden alındı.

UNICEF, (2022,17Ekim). How to address and end child poverty. 4 Mart 2023 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=ygCQEAZRJg0> adresinden alındı.

Walsh, David ve diğerleri (2019). Relationship between childhood socioeconomic position and adverse childhood experiences (ACEs). Journal of Epidemiology and Community Health,73 (12), 1087-1093.

||Beyan ve Açıklamalar/Disclosure Statements ||

1. Bu çalışmanın yazarı, **Bilgi Dergisi**'nce beyan edilen araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduğunu beyan etmektedir (The author confirms that his work complies with the principles of research and publication ethics announced by **Bilgi**).
2. Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir ve araştırmadan herhangi bir üçüncü şahıs/kurumun etkilenebileceğine dair bildirim bulunmamaktadır (No potential conflict of interest and the research's effects on any person/institution was reported by the author).
3. Makalenin tamamının **Ruhal Samanlı** tarafından kaleme alınmış olduğu bildirilmiş ve ilave bir teşekkür konusu belirtilmemiştir (It was reported that the article was written by **Ruhal Samanlı**, as no additional acknowledgement has been made).

Extended Abstract**General Overview of Child Poverty and its Recent State in
Turkey**

Ruhal SAMANLI

The study provides an overview of child poverty, investigates the dimensions of poverty that have enveloped humanity, the factors affecting child poverty, the living spaces of impoverished children, activities being conducted to reduce child poverty, and focuses on the situation of impoverished children in Turkey. Firstly, a literature review was conducted in order to find an answer to the question, “Why are children poor?” and the contents of the child poverty documents were analyzed based on the research question. Data on the overview of child poverty were obtained from the OECD and TurkStat databases. The study concluded that child poverty is associated with family poverty. In order to reduce family poverty, in-kind and financial aid should be increased, and family conditions should be improved. However, it should be monitored whether in-kind and financial aid are directed toward alleviating the children's poverty within the family, and it should be aimed to improve the present conditions of impoverished children and invest in their future. The most effective method of investment for the future of these children is education, and the necessary conditions should be created for children to receive

Ruhal Samanlı

education. According to this study, a multidimensional approach is important and necessary in preventing intergenerational poverty. In this respect, a holistic view will be provided by looking at child poverty using a multidimensional approach.